

Avizul Comitetului European al Regiunilor – Planul de acțiune pentru democrația europeană

(2021/C 440/06)

Raportor:	Aleksandra DULKIEWICZ (PL-PPE), primarul orașului Gdańsk
Document de referință:	Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor privind Planul de acțiune pentru democrația europeană COM(2020) 790, 3 decembrie 2020

RECOMANDĂRI POLITICE

COMITETUL EUROPEAN AL REGIUNILOR

Context

1. consideră că, deși Planul de acțiune european în domeniul apărării se axează pe mecanisme de apărare pe termen scurt pentru salvagardarea proceselor democratice, acesta ar trebui să fie urmat de o abordare pe termen mai lung și mai strategică pentru promovarea democrației europene la toate nivelurile, atât în ceea ce privește democrația reprezentativă, cât și cea participativă. O astfel de abordare s-ar putea baza pe legislația în vigoare și pe cele mai bune practici puse în aplicare deja în statele membre la nivel național, regional și local, și ar putea conduce la elaborarea unei Carte europene privind democrația;
2. reiterează că, în conformitate cu articolul 5 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) care definește principiul subsidiarității, „în domeniile care nu sunt de competența sa exclusivă, Uniunea intervine numai dacă și în măsura în care obiectivele acțiunii preconizate nu pot fi realizate în mod satisfăcător de statele membre”;
3. salută inițiativa privind Planul de acțiune pentru democrația europeană (PADE). În spațiul public și politic european se constată o creștere a amenințărilor legate de populism, naționalism, manipularea societății, dezinformare, discursuri de incitare la ură și teorii ale conspirației. Această situație duce la polarizare, agresiune, intoleranță și la un grav deficit de solidaritate socială. Obiectivul general de capacitate a cetățenilor și de construire a unor democrații mai reziliente în întreaga UE este esențial pentru a elabora acțiuni în vederea consolidării comunității noastre;
4. subliniază că Uniunea Europeană este un organism care evocă o structură de vase comunicante. Deteriorarea drepturilor și libertăților civile într-un stat membru are un impact negativ real asupra democrației în întreaga familie europeană și reprezintă o amenințare la adresa valorilor noastre comune;
5. subliniază necesitatea întocmirii unui catalog al amenințărilor la adresa democrației, dar totodată și al bunelor practici inovatoare care favorizează participarea cetățenilor, autoritățile regionale și locale fiind cele mai în măsură să facă acest lucru; invită Comisia, Parlamentul și Consiliul să ia act de recomandările Barometrului regional și local anual al UE pentru 2021, care vor fi publicate în octombrie 2021;
6. este de acord cu punctul de vedere exprimat în avizul privind Planul de acțiune împotriva dezinformării, conform căruia sensibilizarea cetățenilor este un proces îndelungat și complex, care implică dezvoltarea competențelor din domeniul alfabetizării mediatică, inclusiv stăpânirea noilor mijloace de accesare și diseminare a informațiilor. Aceste competențe trebuie însoțite sistematic de analiza critică a informațiilor și a surselor din care provin;
7. subliniază că autoritățile locale și regionale sunt bine plasate pentru a lua parte la combaterea dezinformării și a pericolelor generate de aceasta;
8. constată că apartenența la UE nu presupune numai un pachet de libertăți și mijloace financiare, ci și respectarea valorilor fundamentale. Sunt necesare instrumente juridice concrete pentru a permite luarea unor măsuri rapide și eficiente, cu un impact pozitiv asupra promovării și, în cazuri extreme, a impunerii aplicării de către membrii comunității europene a principiilor unui stat democratic și ale statului de drept. În prezent, nu există astfel de instrumente juridice. Drept urmare,

intervențiile CE ca răspuns la deciziile problematice din unele state membre nu sunt foarte eficiente, după cum se arată în Rezoluția Parlamentului European din 10 iunie 2021 referitoare la situația statului de drept în Uniunea Europeană și aplicarea Regulamentului 2020/2092 privind condiționalitatea, la care CoR subscrie întru totul; se întreabă dacă articolul 7 din Tratatul UE reprezintă un răspuns suficient la aceste provocări;

9. solicită adoptarea cât mai rapidă a unor măsuri și acte legislative strategice care să abordeze în mod eficiente problemele din unele țări ale UE, de exemplu chestiunea siguranței alegerilor, la toate nivelurile;

10. subliniază că democrația europeană nu este amenințată numai de agresori externi care încearcă să destabilizeze UE, ci și de factori interni care atacă ceea ce este cel mai important în UE, și anume comunitatea;

11. prin urmare, este de părere că PADE ar trebui să deschidă calea pentru relațiile și contactele cu partenerii din afara UE care nu acceptă standardele democratice și încalcă drepturile fundamentale ale omului și ale cetățenilor. Un exemplu în acest sens poate fi politica UE față de țări precum Rusia, Belarus sau China sau activitatea Grupului operativ East StratCom; constată necesitatea de a sprijini mișcările democratice din țările vecine, inclusiv prin intermediul Parteneriatului estic;

12. subliniază că trebuie să se încerce găsirea unui echilibru între combaterea riscurilor legate de pandemie și protecția libertăților civile (exemple în acest sens fiind chestiunea protecției datelor sau evitarea restricționării dreptului de a se întruni și de a manifesta);

13. subliniază că atacurile asupra mass-mediei subminează valorile europene și deschid calea către autoritarism. Fără o mass-media liberă, nu poate exista un control social real. Lipsa unor standarde jurnalistice recunoscute creează un climat propice pentru răspândirea teoriilor conspiraționiste, a dezinformării, a populismului și a discursului de incitare la ură; lansează un avertisment cu privire la renașterea mass-mediei în unele țări din UE;

14. constată că PADE nu acordă suficientă atenție chestiunii accesului la informațiile publice. Libera circulație a informațiilor și ideilor stă la baza democrației și a respectului pentru drepturile omului. Informațiile colectate de autoritățile publice aparțin cetățenilor, iar autoritățile de la toate nivelurile dețin datele în numele lor⁽¹⁾; subliniază că autoritățile locale și regionale care recurg la instrumente de asigurare a accesului cetățenilor la informații și a participării lor directe la exercitarea puterii reprezintă un bun exemplu de deschidere și responsabilitate a autorităților publice⁽²⁾;

15. reamintește că o UE democratică trebuie să își respecte angajamentul de a proteja valorile UE, precum și integrarea și egalitatea sub toate aspectele, indiferent de gen, rasă, origine etnică, religie, convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală, iar statele membre trebuie să depună și ele eforturi în direcția aceasta;

16. subliniază că în PADE nu există nicio referire directă la activitățile autorităților locale și regionale;

Priorități

17. solicită consolidarea autorității UE și a autorității statelor membre, a credibilității instituțiilor publice ale statului de drept, a educației și consolidarea rolului autorităților locale și regionale ca incubator al democrației;

18. subliniază că încrederea cetățenilor UE în activitatea celor mai importante organe ale UE este o condiție sine qua non pentru dezvoltarea unei comunități europene democratice. Predictibilitatea și credibilitatea instituțiilor centrale din statele membre presupune ca aceste țări să respecte statul de drept. Funcționarea eficientă a instituțiilor independente și a legislației naționale în spiritul valorilor democratice reprezintă o piatră de temelie a comunității;

(¹) În Rezoluția 59 a Adunării Generale a ONU adoptată în 1946, precum și la articolul 19 din Declarația universală a drepturilor omului (1948) și la articolul 10 din Convenția europeană a drepturilor omului (1950), dreptul la informare face parte integrantă din dreptul fundamental la libertatea de exprimare.

(²) Exemple de astfel de instrumente utilizate de autoritățile locale și regionale sunt: datele deschise, bugetele cetățenești, grupurile de dezbatere ale cetățenilor.

19. subliniază rolul esențial al autorităților locale și regionale în consolidarea cetățeniei. Autoritățile locale și regionale sunt nivelul de guvernare cel mai apropiat de cetățeni și se bucură de cea mai mare încredere ⁽³⁾. Consolidarea rolului regiunilor și orașelor, de exemplu prin dotarea lor cu instrumente financiare ale căror fonduri să fie atribuite numai pe baza unor criterii obiective, capătă o importanță strategică tot mai mare;

20. solicită să se pună accentul pe educarea unor cetățeni europeni responsabili, toleranți, capabili de compromis și de soluționarea pașnică a conflictelor. Coexistența a diferite puncte de vedere și atitudini joacă rolul unui autentic „vaccin” împotriva fanatismului, rasismului și conflictelor etnice;

Educația civică – gândirea critică și alfabetizarea mediatică

21. subliniază că autoritățile locale și regionale pot juca un rol educativ important, creând condițiile necesare pentru ca comunitățile locale să dezvolte bune obiceiuri democratice;

22. lansează un avertisment cu privire la radicalizarea societății și la accesul la putere al unor populiști care utilizează dezinformarea. Combaterea dezinformării necesită identificarea categoriilor de public care sunt cele mai vulnerabile în fața efectelor ei nocive. Ar trebui să se asigure o protecție specială a tinerilor, persoanelor în vârstă, minorităților naționale și etnice, imigranților și persoanelor excluse din punct de vedere digital. Comisia ar trebui să acorde atenție regiunilor și grupurilor deosebit de vulnerabile la dezinformare, atât externă, cât și internă;

23. ia act de orientările prezentate de Comisia Europeană la 26 mai pentru a remedia deficiențele codului de bune practici privind dezinformarea. Este binevenit faptul că Comisia solicită „angajamente mai ferme și mai specifice în toate domeniile codului” și, în special, îmbunătățirea metodelor de monitorizare, și invită alte platforme care își desfășoară activitatea în UE, serviciile de mesagerie privată și alți actori din ecosistemul publicitar online să adopte codul. Cu toate acestea, dificultatea Comisiei de a verifica veridicitatea rapoartelor de monitorizare furnizate de platforme și absența oricărui mecanism de sancționare afectează în mod semnificativ eficacitatea acestui cod și impune măsuri suplimentare de reglementare la nivelul UE;

24. propune, în acest context, coordonarea unui program european fără caracter obligatoriu și care să nu creeze constrângeri juridice pentru statele membre în domeniul predării educației civice, gândirii critice și alfabetizării mediatică, care, după modelul programului CIVIS din Finlanda, considerat a fi o bună practică, să facă obiectul unei consultări publice și să fie adaptat ulterior pentru a răspunde nevoilor locale și regionale. Acest program ar trebui să acopere educația școlară, formarea funcționarilor publici, învățarea pe tot parcursul vieții și campaniile publice. CoR dorește să participe activ la aceste eforturi și solicită Comisiei Europene să colaboreze îndeaproape cu statele membre și cu organizațiile societății civile, cu respectarea principiului subsidiarității și a repartizării competențelor;

Combaterea dezinformării și a discursurilor de incitare la ură

25. consideră că ar trebui înființată o agenție europeană ⁽⁴⁾, în strânsă cooperare cu Comisia specială INGE a Parlamentului European, care să aibă misiunea de a preveni dezinformarea, discursurile de incitare la ură, intoleranța, violența împotriva anumitor grupuri sociale și răspândirea teoriilor conspirației;

26. regretă că autoritățile locale joacă un rol secundar în combaterea răspândirii știrilor false, adesea din cauza lipsei de expertiză, competențe și resurse; solicită crearea unui mecanism de finanțare coerent pentru combaterea dezinformării;

27. salută Strategia privind o uniune a securității, axată pe atacurile hibride ale actorilor statali și nestatali prin atacuri cibernetice, daune aduse infrastructurii critice, campanii de dezinformare și radicalizarea discursurilor politice;

28. consideră necesară o dezbatere despre libertatea de exprimare și despre ce înseamnă această libertate în mediul online; evidențiază Premiul Paweł Adamowicz ⁽⁵⁾, care promovează incluziunea socială, egalitatea de șanse și respectarea drepturilor omului și a libertăților civile, precum și combaterea prejudecăților și a xenofobiei, lansat în comun de Comitetul Regiunilor, Rețeaua internațională a orașelor-adăpost (*International Cities of Refuge Network – ICORN*) și orașul Gdańsk, ca un pas concret în această direcție;

⁽³⁾ <https://cor.europa.eu/ro/our-work/Pages/EURegionalBarometer-2020.aspx>

⁽⁴⁾ De exemplu, care să fie legată de CoR.

⁽⁵⁾ Paweł Adamowicz a fost, de asemenea, creatorul a două concepte puse în aplicare în Gdańsk și dedicate acestor idealuri: Modelul de integrare a imigranților și Modelul pentru egalitatea de tratament.

29. alături de autoritățile locale și regionale și de societatea civilă, trebuie implicată și mass-media. Datorită practicii și experienței lor profesionale, persoanele active în infosferă sunt sensibile la chestiunile legate de dezinformare;
30. reamintește importanța Actului legislativ privind serviciile digitale (*Digital Services Act – DSA*) ca instrument care poate fi utilizat pentru a crește transparența mediului digital și pentru a spori responsabilitatea platformelor online;
31. reamintește necesitatea de a asigura coerența deplină între PADE, Planul de acțiune pentru sectorul mass-media și audiovizual și discuțiile legislative pe tema DSA;
32. așteaptă cu interes Directiva privind serviciile digitale, care va propune un cadru orizontal pentru supravegherea reglementară a spațiului online și norme care să asigure responsabilitatea platformelor pentru modul în care gestionează conținutul, publicitatea și microdirecționarea;

Securitatea jurnaliștilor și sprijinul acordat mass-mediei locale

33. subliniază rolul unui jurnalism corect, inclusiv la nivel local, în consolidarea încrederii publice. Mass-media independentă reprezintă unul dintre cei mai importanți piloni ai democrației și are un impact real asupra dezbaterii publice;
34. condamnă utilizarea instrumentului de luptă împotriva mass-mediei independente – cunoscut sub numele de SLAPP (acțiune strategică în justiție împotriva mobilizării publice) – și așteaptă cu interes propunerile Comisiei în domeniul protecției jurnaliștilor și a societății civile;
35. avertizează cu privire la marginalizarea presei independente, prin monopolizarea și politizarea mass-mediei, în special când în acest scop se utilizează fonduri europene. Comitetul solicită o mai bună monitorizare a fondurilor dedicate acestor activități și sprijină implicarea regiunilor în distribuirea fondurilor UE. Totodată, se declară în favoarea elaborării unor măsuri legislative complementare, cu respectarea competențelor statelor membre, menite să consolideze capacitatea de intervenție europeană pentru a se garanta că libertatea și pluralismul mass-mediei independente rămân un pilon al democrației noastre;
36. subliniază că atacurile asupra libertății de exprimare restrâng sfera dezbaterii publice; atrage atenția asupra libertății de exprimare în activitatea academică, de cercetare sau artistică. Intimidarea, campaniile de denigrare, presiunea politică, restricțiile financiare și obstacolele în calea accesului la fondurile publice amenință activitățile oamenilor de știință, ale mass-mediei și ale ONG-urilor, făcând imposibilă desfășurarea misiunii lor de supraveghere; avertizează cu privire la încercările unor guverne de a limita independența activităților din domeniul cercetării și de a aplica sancțiuni pe baza unor criterii vagi și controversate;

Consolidarea participării cetățenilor

37. subliniază că Conferința privind viitorul Europei ar trebui organizată într-un număr cât mai mare de regiuni europene și ar trebui să se desfășoare în mod ascendent, permițând implicarea și participarea la dezbateri a unor grupuri cât mai diverse de cetățeni. Recomandă ca grupurile de dezbateri ale cetățenilor să fie recunoscute ca formă de participare la procesul decizional al UE;
38. invită instituțiile UE să creeze canale eficiente, transparente și favorabile incluziunii pentru a comunica cu cetățenii, în special cu cei care s-au simțit descurajați să se implice în viața publică și socială. Subliniază rolul-cheie al tinerilor în acest proces;
39. este conștient că Conferința privind viitorul Europei reprezintă o ocazie unică de a-i implica pe cetățeni. Această experiență de participare inovatoare și paneuropeană va permite luarea unor decizii comune cu privire la viitorul, forma și prioritățile unei Europe democratice. CoR se angajează să implice pe deplin autoritățile locale și regionale în cadrul conferinței, pentru a trece în revistă cele mai bune practici și pentru a face auzită vocea cetățenilor și a autorităților locale;

Alegeri libere și democratice

40. subliniază că preocuparea pentru alegeri libere și democratice, menționată în PADE, ar trebui să se aplice în aceeași măsură și alegerilor europene, naționale, regionale și locale;
41. constată că campaniile politice se desfășoară în mare măsură pe internet. Prin urmare, sunt necesare norme privind transparența în ceea ce privește conținutul politic sponsorizat și asigurarea unor orientări pentru partidele politice și statele membre; solicită să se țină seama de caracteristicile specifice ale alegerilor locale, care sunt adesea trecute cu vederea în momentul elaborării legislației la nivelul UE;
42. constată că PADE nu face referire suficient la perioadele dintre alegeri. Dezinformarea, propaganda, manipularea și încercările de influențare a atitudinilor oamenilor au loc cel mai adesea în astfel de perioade;
43. subliniază că fondurile structurale ale UE ar trebui utilizate pentru finanțarea activităților societății civile și a consolidării capacităților și a structurilor instituționale și administrative necesare pentru o participare civică și activă la viața politică. Accesul la fonduri ar trebui simplificat cât mai mult posibil, iar gestionarea lor ar trebui să revină într-o măsură cât mai mare nivelului regional;
44. salută lansarea de către Comisia Europeană, la 19 aprilie, a unei consultări publice deschise până la 12 iulie ⁽⁶⁾, cu scopul de a prezenta în ultimul trimestru al anului 2021 directive actualizate menite să sprijine cetățenii UE care își au reședința într-un alt stat membru al UE cu drept de vot și de a candida atât la alegerile locale, cât și la cele europene. Într-adevăr, astfel cum se menționează și în inițiativa cetățenească europeană (ICE) privind alegătorii fără frontiere ⁽⁷⁾, în timp ce peste 14 milioane de cetățeni mobili din UE sunt eligibili să voteze, ratele de participare la vot și numărul de cetățeni mobili din UE care candidează continuă să fie mai mici decât pentru grupuri comparabile la nivel național și se confruntă în continuare cu dificultăți în exercitarea drepturilor lor electorale;
45. avertizează că pandemia a demonstrat clar provocările legate de desfășurarea unor alegeri pe deplin democratice în contextul unor restricții la adresa procesului electoral. Provocarea organizațională și tehnologică, inclusiv în contextul amenințărilor cibernetice, este asigurarea securității procesului de vot prin corespondență și/sau a votului electronic;

Concluzie

46. solicită Comisiei Europene să caute instrumente pe termen lung capabile să ajute UE să facă față noilor amenințări. „Vaccinul democratic” pe care îl căutăm ar trebui să fie eficace, inovator și eficient și să ne consolideze infrastructura democratică atât în prezent, cât și pe termen lung;
47. subliniază că participarea deplină la viața publică este piatra de temelie a unei comunități pluraliste și democratice, dar că acest lucru nu poate fi pus în practică decât dacă cetățenii au încredere în instituțiile statului. Fără încredere, nu se poate vorbi de participare – care, de altfel, nu va fi posibilă fără educarea publicului. În acest sens, CoR consideră că autoritățile locale și regionale au un rol important de jucat;
48. nu în ultimul rând, atrage atenția că democrația și statul de drept vor prospera numai atunci când exercitarea puterii, indiferent de nivel, va avea drept interlocutori cetățeni informați.

Bruxelles, 30 iunie 2021.

Președintele
Comitetului European al Regiunilor
Apostolos TZITZIKOSTAS

⁽⁶⁾ Consultare publică privind participarea la alegerile europene (<https://bit.ly/3goNYin>) și participarea la alegerile locale (<https://bit.ly/3gmIR2l>).

⁽⁷⁾ <https://eci.ec.europa.eu/013/public/#/screen/home>